

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ה' אב התשפ"ו

חולין פ' – שה ומקצת שה, הגדרת כוי, ושחיטה שאינה ראויה

שאלות:

1. חנניה שחט כוי, האם הוא צריך לתת לכהן את הזרוע והלחיים?

"שה ואפילו מקצת שה" בכסוי הדם, מתנות ואותו ואת בנו

לאחר שהעמדנו את המחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר שלשניהם יש ספק האם חוששים לזרע האב והשאלה היא האם אומרים "שה ואפילו מקצת שה", רב פפא מסכם, באיזה סוג כוי מתקיימת כל מחלוקת:

- לעניין כסוי הדם, המחלוקת לדעת חכמים מתקיימת רק בצבי הבא על תיישה (אמא עז ואבא צבי) כי באמא צבייה יש בודאי לפחות מקצת צבי, ולכן חייבים לכסות. ורק באבא צבי, יש ספק אם צריך לכסות את הדם או שאין צורך כי לא חוששים לאבא הצבי. והמשנה שאמרה שביום טוב לא שוחטים היא כשיטתם. לדעת רבי אליעזר במקרה הזה בכל מקרה פטור כי במקסימום יש מקצת צבי, ולא חוששים לחצי. לדעת רבי אליעזר גם כשהאמא צבייה והאבא תייש יש עדיין ספק האם יש מקצת צבי ולא צריך כיסוי או שכולו צבי וצריך. אבל רב פפא העמיד את המשנה כחכמים.
- לגבי מתנות כהונה: גם כאן מדובר בצבי עם תיישה חכמים מחייבים את הבעלים לתת לכהן חצי מהמתנות (מפני שיש בו לפחות מקצת שה מצד אמו התיישה, וסוברים ש"שה ואפילו מקצת שה"). רבי אליעזר פוטר לגמרי, מפני שאינו אומר "שה ומקצת שה" (ורק בהמה גמורה חייבת במתנות) והמוציא מחברו עליו הראיה.
- לעניין איסור אותו ואת בנו:
 - המחלוקת מתקיימת בשני סוגי הזיווגים:
 1. גם בתייש עם הצבייה (אמא חיה ואבא בהמה): חכמים אוסרים לשחוט את הבת שלהם עם הנכד ביום אחד (שמא חוששים לזרע האב והיא מקצת שה, ואומרים "שה ומקצת שה"). רבי אליעזר מתיר לכתחילה, מפני שגם אם נחוש לאב, זה מקצת שה, ולא אומרים "שה ומקצת שה". (בשני המקרים לא לוקים כי זו התראת ספק).
 2. וגם בצבי עם התיישה (אמא בהמה ואבא חיה): לעניין מלקות בדיעבד, חכמים מלקים את מי ששחט אותה ואת בנה ביום אחד (מפני שבין אם חוששים לאב ובין אם לא יש בה צד שה, ואומרים "שה ומקצת שה"). רבי אליעזר סובר שיש בזה איסור לכתחילה (שמא אין חוששים לאב והיא שה גמור), אבל בדיעבד לא לוקים כי אולי חוששים לאב והיא רק מקצת שה, ולשיטתו לא לוקים על מקצת שה (וזו התראת ספק).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. מהו כוי ומהי עז הלבנון?

הגדרת ה"כוי" ועיזי הלבנון

הגמרא מביאה דעות אמוראים ותנאים לגבי מהותו של הכוי:

- **רב יהודה אומר:** שכו' הוא בריה מיוחדת בפני עצמה, וזה לא כלאיים של חיה ובהמה, ולא הכריעו בה **חכמים** אם היא מין בהמה או מין חיה. וככה סובר גם **רבי יוסי** בבריייתא.
- **רב נחמן אומר:** כוי הוא איל הבר (איל זכר שגדל ביער). וככה סובר גם **תנא קמא** בבריייתא.
- עוד דעות התנאים בבריייתא:
 - **יש אומרים:** כוי הוא ולד כלאיים שנולד מתייש וצבייה.
 - **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** שכו' הוא מין בהמה גמורה, ואנשי בית דושאי היו מגדלים מהם עדרים לצרכיהם.
- והגמרא מביאה מחלוקת גם לגבי עז הלבנון:
 - **רבי זירא אומר** בשם **רב ספרא** בשם **רב המנונא** שעזי דבאלא (עיזי הלבנון הגדלות ביער) כשרות להקרבה על המזבח כבהמות. (וככה דייק גם **רב הונא בר חייא**, **שרבי יוסי ורבנן** נחלקו לגבי שור הבר, שור הלבנון אם הוא מין חיה או בהמה, אבל שניהם מסכימים שעזי הלבנון הן בהמות).
 - הם סומכים על דברי **רבי יצחק שלמד:** "זאת הבהמה אשר תאכל..." – והתורה מונה עשר בהמות וחיות טהורות בלבד בהמשך לפסוק הזה. מכיוון שעזי דבאלא לא מנויות ברשימת החיות הטהורות, ובכל זאת הן כשרות לאכילה, בהכרח הן נחשבות כמין עז (שהיא בהמה) וכשרות למזבח.
 - **רב אחא בר יעקב מקשה** אולי הן מין חיה אחר שלא פורש בכתוב, ואולי הכלל 'וכל בהמה' שמופיע בפסוק לאחר הפרטים, מוסיף עוד מינים על פי דרשת פרט וכלל. הגמרא דוחה את זה מפני שאם יש עוד חיות טהורות, אז למה הכתוב פירט את כל המינים האלו?
 - חכמים אחרים (**רב אחא בריה דרב איקא**, **רב אחא בריה דרב אויא ורבינא**) **מקשים:** למה החלטנו שהעיזים הללו הן מין עז שהיא בהמה, אולי הן מין של "אקו", "תאו" או "זמר" (שהן חיות שמנויות בכתוב)?
 - **רב חנן ורב נחמן** העידו בפני **רב אשי שאמימר** התיר לאכול את חלבן של עזי דבאלא, מפני שהוא פסק שהן מין חיה (שחלבה מותר באכילה) ולא בהמה.

3. אפי שחט כבשת שלמים מחוץ למקדש, ואריה שחט את הבן שלה באותו יום, האם הוא חייב באותו ואת בנו?

שחיטה שאינה ראויה

רבי אושעיא אמר שכל המשנה שלנו בתחילת הפרק לא מתאימה לשיטתו של **רבי שמעון**.
רבי שמעון סובר: ש"שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה" (שחיטה שלא מתירה את

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
הבהמה באכילה לא נחשבת בכלל שחיטה מהתורה). **רבי אושעיא** מוכיח משלושה מקרים
במשנה שהיא לא כדעת **רבי שמעון**:

1. **קדשים בחוץ**: המשנה אומרת שאם שחט אם ובנה קדשים בחוץ ביום אחד – על הראשון חייב כרת של שחוט חוץ, וזו גזירת הכתוב למרות שזו שחיטה לא ראויה, ועל השני לוקה משום אותו ואת בנו. לפי **רבי שמעון**, שחיטת הראשון בחוץ היא שחיטה שאינה ראויה, ולכן היא לא נחשבת שחיטה אלא כהריגה בעלמא. וממילא, הוולד (השני) נחשב ראוי ומוכן להקרבה בפנים, ואם השוחט שחט אותו בחוץ – הוא צריך להתחייב עליו כרת, ולא רק מלקות!
 2. **חולין בפנים**: המשנה אומרת שחולין שנשחטו בעזרה שניהם פסולים והשני לוקה. לפי **רבי שמעון**, שחיטת הראשון בפנים אסורה בהנאה והיא שחיטה שאינה ראויה, לכן לא שמה שחיטה, ואם ככה למה השני לוקה על אותו ואת בנו?
 3. **קדשים בפנים**: המשנה אומרת שהראשון כשר והשני פסול ולוקה. לפי **רבי שמעון**, שחיטת קדשים בפנים לא נחשבת ראויה עד שנזרק דמה על המזבח שרק אז מותר הבשר באכילה. ומכיוון ששחיטת הראשון לא הושלמה בזריקה בשעת שחיטת השני, היא שחיטה לא ראויה, ואם ככה למה השני לוקה על אותו ואת בנו?
- הגמרא אומרת שזה פשוט שמשנתנו לא **כרבי שמעון**, החידוש בדברי **רבי אושעיא** הוא ששחיטת קדשים ללא זריקת הדם נחשבת לא ראויה, למרות שבהמשך אם יזרק הדם הבשר יהיה ראוי לאכילה.
- הגמרא שואלת למה השוחט קדשים בפנים ביום אחד לא לוקה גם משום לאו של שחיטת קודש מחוסר זמן (כי הוולד פסול להקרבה באותו היום, בגלל אותו ואת בנו) והגמרא מביאה לימוד שעל כל הפסולים שבשור ובשה לוקים?
 - הגמרא מנסה לומר שאולי המשנה לא מונה לאוין אחרים מאותו ואת בנו, אבל בסוף **רבי זירא משיב** שהתורה הגדירה את פסול מחוסר זמן בלשון עשה: "מיום השמיני והלאה ירצה" – ומכאן שלפני היום השמיני (או לפני הזמן הראוי) הוא לא ירצה, וזהו לאו הבא מכלל עשה שדינו כעשה, ולא לוקים עליו.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.